

8/025/12
5-24

ВИЇМКИ З НАРОДНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКОЇ ХІХ. ВІКУ.

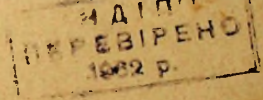
ДЛЯ ВИСШИХ КЛАС СЕРЕДНИХ ШКОЛ

У Л О Ж И В

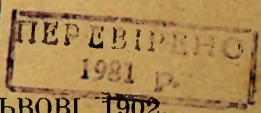
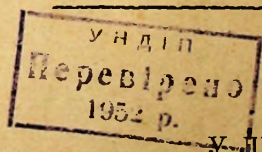
Олександр Барвінський.

ЧАСТЬ II.

ТРЕТЄ ПОПРАВЛЕНЕ ВИДАНЄ.

Ціна 4 корони.

У ЛЬВОВІ, 1902.

Накладом краевого фонду.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Handwritten marks: 11/12, 22, 20, 24

З передних заміток про „Слово о Полку Ігоревім“.

I. Кілька слів про руску просьвіту в XII. віці.

В давних часах, особливо ж в XII. віці, руска просьвіта була зовсім відмінною від тої культури, щб розвивалась у західній Європі. Тільки не годить ся думати, мабуть-то наша просьвіта против образования західно-європейського на низькій стояла степені. Правда, що в Німеччині та у Франції заходились тогді коло розвитку літератури переважно люди світські, котрі переймались бувало вищою якоюсь ідеєю сучасного товариства: між-тим коли на Руси займались письменством найбільше черці, щб навіть у літونهاх, не-то в богословських писанях ненастанно навертали на лад словесности церковної. Правда і тез, що тогді не було на Руси такої ідеї, котра-б вітхнула авторів до написаня якогось цінного твору: князі бо воювали часто між собою у кривавих усобицях, між-тим коли простий люд, не користуючись охороною уряду, невеселу жизнь коротав без світла науки. Коли отже в Німеччині за Гогенштаффів співанки мінезенгерів весело гомоніли та й в послідній редакції написана була величезна епопея о Нібелюнгах, — коли у Франції, в північній Іспанії та Італії романтичні трубадури пісні любовні, історичні, сатиричні і ди-

дактичні творили: то на Русі всякий здібніший писатель при-неволений був придержуватись стереотипних взорців византийських. Та й взагалі талантливий автор не міг розвинути всієї краси поетичної у своїх творах, тому-що поцав ся-б у колізію з урядом і з властями церковними, наколи-б хотів був згадувати про сучасні повіря і мітичні перекази народні... Однак побіч того намагання вчених грамотіїв в утвореню книжної літератури розвивалась незаметно словесність простонародня, що своєю учителькою вважала матір-природу. Твори-ж тої словесности могли тільки тайком від уст до уст переказуватись, тому-що цивілізація византийско-руска не дозволила змагатись поезії самородній. Справді, ми не знали-б досіль, який чудовий світ скривав ся за тою неподвижною завесою, як-би оден поет XII. віку не відхилив її неначе крадькома і не показав нам у головних зарисах безсмертну красу тогданньої поезії народної. Се був автор Слова о полку Ігоревім, котрий у своїм творі відкрив нам скарбницю словесну, о якій вчений світ і не догадував ся. І от, яке диво склалось! Гарні пісні німецьких мінізенітерів і трубадурів французьких та іспанських вже давно перестали бути предметом подиву, між-тим коли Слово о полку Ігоревім межі просьвіченими людьми Європи що-раз більше находить прихильників. Теє бо, що основує ся на творі всего народу, не може ніколи без сліду загинути, хоча-б дивовижні погляди старовірців не дозволяли ширитись гуманним ідеям межі земляками.

2. Поетична сторона Слова.

Слово о полку Ігоревім є вельми важним памятняком особливо за того, що в нему переховалась вся краса поезії українсько-рускої, жиючої досіль в піснях і думах нашого народу. Але ж розрізнити належить у Слові такії уступи, в котрих автор заявив свою творчу силу (н. пр. II 24—29; VIII, 21—34; X, 1—39; XIII, 1—15, і п.) від таких місць, що в них красує ся поезія жива, взята із пісень і дум народних (як: VII, 4—5, 9—18; XI, 26—29; XII, 1—21; XIII, 16—22, 28—39 і п.). Не одну гарну гадку прийняв він також від давніших євнїваків, особливо-ж від Бояна (XI, 18—25, 30—38; XIV, 2—4) та й користував ся древними переказами за богів та за вірованя Русі поганьскої. Тільки не належить думати, набуть-

то в другій половині XII. віку поганьські віровання були на Русі в повній силі, коли автор Слова образи поезії народної доповняє згадками про мітичні перекази. Правда, що по свідоцтву письменних пам'яток придержувалися поганьських звичаїв в XIV. ще віці не тільки нехрїсти, але і крїсти, попови і книжники: однакже легко мож дїзнатись, що автор хїснував ся згадками про міти поганьскі в цілі придбани постичних окрас для своєї пісні, та що его світогляд властиво не був поганьським. Так попри богів поганьських згадує він також про церкву святаї Софїї в Києві, про заутреню церковну, про Богородицю Пирогощу; — про-те можно твердити, що пантеїстичний світогляд автора був лише відомоном колишньої бувальщини. От, і погляд на мітольоію Слова: Вітри називають ся в нему внуками Стрибога, Русь зове ся внуком Дажбога, а віщій Боюи внуком Велеса. Тресьвітле сонце представлено неначе божеством і названо господином; сим-же іменем знаменує ся також вітер-вітрило і Дніпро-Словутич... Божество тьми, Див, кличе в ночи верху дерева, і кидає ся на землю в знамя послїдууючої недолї. Відтак обида представляє ся в образї дїви, котра всплескала лебединими крилами на синьому морі; наконєць же полоцький князь Веселав являє ся вовкулакою, щб перебігає дорогу Хорсови, богови сонця. Але-ж не досить того, що у Слові згадують ся боги поганьскі: в сему пам'ятниці природа представляє ся живучою. Тому-то дерево тужить і хвильє ся аж до землі; квіти посмутніли від жалощий, а ріка Донець услугоє Ігореви і розмовляє ся з ням. Взгальє замїчаємо, що природа є сумна-невесела тогдї, коли чоловік в недолї пропадає, та навпаки бачимо, що вона радїє радостю, коли для него кінчить ся неволя. Із всего того слїдує, що постичне уложенє Слова є справдї майстерске, і відтак належить притакнути словам польского поета Міцкевича, мабуть-то кождий вірш сеї пісні послужив за текст пізнійшим поетам, хоча вони й не думали его наслїдувати. Впрочім годимо ся також і з тою замїткою Міцкевича, що в Слові видно тон елегійний, — вже бо й сам автор назвав свою повість трудною, се-б то жалїбною. Впрочім і в думах народних висказує ся найчастїйше туга та печаль, тому-що вони сїйвані були в часї тривоги і тяжкої боротьби про свободу та волю.
